

**NICOLAE GUDEA, AȘEZĂRI RURALE ÎN DACIA ROMANĂ (106-275 p.CHR.).
SCHIȚĂ PENTRU O ISTORIE A AGRICULTURII ȘI SATULUI DACO-ROMAN, Ed.
Primus, Oradea, 2008, 268 p.**

Având și un subtitlu incitant („Schiță pentru o istorie a agriculturii și satului daco-roman”) lucrarea se recomandă ca o primă sinteză a vieții rurale în provincia Dacia, o carte așteptată de multă vreme atât de specialiști cât și de public.

Structurată pe mai multe capitole lucrarea acoperă în esență aproape toate aspectele și implicațiile mediului rural daco-roman în istoria provincială a Daciei.

După un scurt „Cuvânt înainte”(p. 7-8), în care autorul face o pledoarie în speranța reorientării viitoarelor cercetări arheologice din România spre satul daco-roman urmează o secțiune consistentă dedicată abrevierilor bibliografice și tehnice (p. 9-13) și bibliografiei (p. 14-20).

În **Introducere** (p. 21-28) subiectul este urmărit atât din punct de vedere a terminologiei, dar și prin prisma stadiului actual al cercetărilor arheologice și istorice privind așezările rurale. Importanța subiectului rezidă la Nicolae Gudea tocmai din faptul că mediul rural daco-roman a fost baza economică și demografică a provinciilor dacice și în acest spațiu pot fi identificate elementele de civilizație sătească care s-au transmis până astăzi, prin intermediul procesului de etnogeneză, satului românesc de astăzi.

În urma istoricului cercetărilor autorul trage concluzia că nu s-a întreprins până acum o analiză profundă a subiectului, majoritatea lucrărilor datorită lipsei de date arheologice consistente se rezumă la afirmații cu caracter general. Nicolae Gudea vine cu o nouă schemă de abordare a subiectului bazându-se pe un repertoriu foarte bine sistematizat în care fermele agricole sunt departajate de așezările rurale, apoi și acestea la rândul lor sunt clasificate în funcție de calitatea informației arheologice în: sigure și incerte. Fiecare așezare este apoi pusă în legătură cu relieful, distanța față de cel mai apropiat centru urban, tipul de activitate economică, tipul de locuințe care o alcătuiesc ș.a.m.d. Pentru ferme (*villae rusticae*) situația este prezentată aproape după aceeași schemă. Totuși ne-am fi așteptat la stabilirea unor criterii care să stea la baza argumentației diferențiate a unei *villa suburbana* de o *villa rustica*, fapt pe care autorul nu îl întreprinde, toate construcțiile de tip *villa* sunt incluse în lucrare. În final, autorul își propune să reușească în urma clasificării și sistematizării informației identificarea unor grupe distincte de așezări rurale sau ferme, care să ne ofere o imagine mai profundă a vieții rurale. Spre exemplu se dorește departajarea grupei de așezări sau ferme ce practică o economie de subsistență de cele specializate pe o anumită ramură din agricultură respectiv meșteșug. De asemenea, în urmele de viață cotidiană sau vestigiile legate de viața spirituală să ofere date certe pentru identificarea nivelului social al locuitorilor din mediul rural al provinciei Dacia.

Capitolul II – **Date tehnice în legătură cu așezările rurale și fermele agricole din provinciile dacice** (p. 29 - 40) caută să surprindă atât de exact, cât poate modul cum se asociază tipurile de locuințe cu anexele locuințelor fără a neglija din discuție, materialul de construcție și tehnica de edificare a acestora. De asemenea relația dintre cimitir și așezare sau fermă agricolă este luată în calcul Nicolae Gudea venind în întâmpinarea nevoilor noastre cu o nouă clasificare. Gradul de confort (podele, vetre, cuptoare, pavimente, pereți, acoperiș de țiglă etc.) sau utilități (băi, temple, ateliere) pe care le avea locuirea umană ridică alte criterii de judecare a descoperirilor.

Nu lipsesc din discuție nici abordările sociologice sau de arheologie a peisajului ambele metode de abordare în sistematizarea informației dorind să explice de ce în anumite zone densitatea de locuire este mai mare și în alta, mai mică.

Binențeles că o importanță aparte în judecarea locuirii rurale o reprezintă inventarul caselor și nu este ocolită nici ceramica descoperită în interiorul lor. În acest capitol se ia în discuție și problema așezărilor autohtonilor și se trec în revistă caracteristicile locuirii dacice, cultura materială de tradiție Latène care apare substanțial reprezentată în inventarul locuințelor. În cazul fermelor agricole, autorul nu uită să urmărească nu doar inventarul arheologic în analiza lor, ci și planurile acestor edificii precum și modul în care sunt compartimentate spațiile interioare.

În capitolul III – **Viața economică a satului daco-roman** (p. 41 - 46) ne sunt prezentate principalele activități agro-pastorale în lumina culturii materiale. Puterea economică a acestor sate este reflectată în viziunea lui N. Gudea și de descoperirile numismatice respectiv de meșteșugurile casnice. În cazul creșterii animalelor autor aduce în discuție materialul osteologic, bazându-se adesea pe analizele lui Alexandru Gudea, fiul și colaboratorul său în acest domeniu.

Capitolul IV – **Viața spirituală în mediul rural daco-roman** (p. 47 - 49) este un scurt excurs despre riturile funerare și răspândirea religiei romane în mediul rural.

Urmează capitolul V – **Constatări cu caracter general** (p. 51-62) în care autorul în urma atâtor criterii și tipuri de clasificare prezentate să facă unele precizări utile de altfel, subliniind acolo unde anume se poate aplica această metodologie, fiind de acord cu faptul că o revizuire a informației bibliografice existente este extrem de necesar. Stadiul incipient al cercetării arheologice a mediului rural din Dacia romană doar în rare cazuri permite o interpretare corectă a descoperirilor. Din această cauză, constatările lui Nicolae Gudea – așa cum recunoștea și el – sunt cu caracter preliminar.

Totuși în această parte a cărții, autorul caută o abordare statistică pentru a stabili numărul de locuitori respectiv mărimea așezării. Credem însă că o asemenea încercare este utilă în momentul de față doar de dragul disputei științifice, ecuația (chiar dacă metodologic nu e greșită) având după părerea noastră în momentul de față prea multe necunoscute! Nr. membrilor unei familii, mărimea gospodăriei sau a proprietății funciare în mediul rural daco-roman nu credem că pot fi credibil analizate datorită precarității informației arheologice. Epigrafiile vine cu un surplus de informație după cum observă și N. Gudea, dar descoperirile de inscripții fiind atât de rare în mediul rural nu oferă decât niște indicii vagi în legătură cu etnia și statutul social al locuitorilor de la țară în sec. II-III d.Hr.

În cazul fermelor agricole constatările statistice indică faptul că acestea sunt numeroase, majoritatea se grupează în jurul marilor centre urbane și unele din ele au zid de incintă. Ca și organizare internă a clădirilor din interiorul incintei Nicolae Gudea observă faptul că ele nu urmăresc un plan prestabilit, ci mai degrabă sunt „neorganizate”. De asemenea nici o orientare nu poate fi urmărită în cazul lor, cu toate că o bună parte din ele sunt dependente de forma sistemică de exploatare a pământului (centuriația), ca în toate colțurile Imperiului Roman. Urmărind și cronologia așezărilor și fermelor agricole din Dacia romană autorul constată că viața la țară era stabilă și de lungă durată, locuirea a continuat în multe cazuri și după retragerea aureliană.

În capitolul VI – **Concluzii** (p. 63 - 64), Nicolae Gudea caută să conecteze viața rurală din Dacia romană la fenomenul larg din zona europeană a Imperiului Roman, propunând și în cazul așezărilor agro-pastorale de la nordul Dunării termenul de *Kleinstädte*, care ar defini mai clar valoarea acestor descoperiri. Totodată, el consideră că acest mediu a fost foarte activ în asimilarea populației băștinașe, dar și a barbarilor transfugați sau mutați în provincia Dacia.

Tabele sinoptice (TS) ale descoperirilor arheologice în așezările rurale (p. 65 - 71) și **Anexele** care cuprind repertoriul așezărilor rurale și al vilelor rustice (p. 73 - 122) reprezintă baza actuală de date pe care se sprijină discursul științific. Totul este urmat la final de un rezumat în lb. germană (p. 123 - 140) și de o consistentă secțiune dedicată planșelor (p. 141 - 258).

Cartea se încheie cu **Indici de nume și locuri latine și termeni latini** (p. 259-261) și **Indici de locuri și localități moderne** (p. 262 - 265), precum și **Indici de nume de autori moderni** (p. 266 - 268).

Călin Timoc